

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Елица Вълчева-Куманова,
на дисертационен труд „ЗАКРИЛА И СОЦИАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ НА
БЕЖАНЦИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“
на Десислава Младенова Аргирова
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
по докторска програма “Социална работа, психологически изследвания и
социална политика”, професионално направление „Социални дейности“,
докторант в катедра „Социални и правни науки“
Технически университет - Варна

Със Заповед № 264/24.04.2023 г. на Ректора на Технически университет - Варна съм определена за рецензент на дисертационния труд „Закрила и социална интеграция на бежанците в република България“ на Десислава Младенова Аргирова, докторант към катедра „Социални и правни науки“. След запознаване с дисертационния труд и списъка на публикациите представени от докторантката, установих следното - представената научна продукция съответства на национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България.

1. Актуалност и значимост на дисертационния труд

Актуалността и значимостта на научното изследване е предопределена от следните констатации. В българската правна теория е необходимо да се разработи цялостна концепция относно закрилата и социалната интеграция на бежанците, поради липса на цялостно научно разработване на проблема. Значимостта на дисертационния труд се определя от факта, че на въпросите, касаещи спецификите на социалната закрила и нейния правен режим, няма посветено цялостно монографично изследване. Цялостното изследване на въпросите, свързани със същността и действието на социалната закрила, позволява по-пълно и качествено изясняване на свързаните с нея теоретични и практически проблеми и генериране на научни и научноприложни изводи, които да бъдат от полза за усъвършенстване на законодателството и за по-качествено правоприлагане.

От библиографската справка е видно, че Д. Аргирова е проучила актуалните литературни източници в българската теория, както и действащата правна уредба на закрилата и интеграцията на бежанците, както и практиката на различни държавни органи, които са ангажирани с гарантиране на правата на

бежанците. Дисертационното изследване би се обогатило, ако съдържа проучване на идеята за закрила, основана на азилното право.

2. Методология на дисертационното изследване

Дисертационният труд е разработен на основата на цялостен и систематичен анализ на социалната закрила на бежанците при прилагане на принципите на националното и международното право.

Обект на изследване на дисертационния труд е правния статус на лицата, търсещи и получили закрила в Република България, които влизат в съприкосновение с институциите, компетентни да прилагат международното право и националното законодателство, както и с българските граждани, които в различна степен проявяват /или не проявяват положително отношение към възможността за тяхната интеграция.

Предмет на настоящата дисертация е практиката по закрилата и социалната интеграция на бежанците в Република България в периода 2013 - 2022 г. Дисертационният труд показва отлично познаване на правната теория, относимо към предмета на направеното проучване. Теоретичната основа на изследването е изградена върху анализа и обобщението на научните разработки в областта, касаеща действието на нормативните юридически актове във времето. По повод изложеното в дисертацията са разгледани отделни решения на Върховния съд, на Върховния касационен съд, на Конституционния съд, на Съда на Европейския съюз и на редица въззивни съдилища по дела, имащи отношение към разглежданата тематика.

Основната цел на дисертационния труд е чрез научен анализ на действащото законодателство, съдебната практика, теоретичните трудове и емпиричния материал да се направи теоретичен анализ на условията за предоставяне на закрила и възможностите за социална интеграция на бежанците в Република България като част от държавите, образуващи външната граница на Европейския съюз; да се направи критичен анализ на действащата у нас нормативна база, регламентираща международната и временната закрила, както и социалната интеграция на търсещите и получилите закрила лица; да се установят проблемните области и да се формулират предложения за промени в действащото законодателство. Д. Аргирова се изправя пред предизвикателството да обобщи, систематизира, и анализира научната и практическа информация за закрилата и интеграцията на бежанците в Република България и да изследва обществените нагласи по отношение на интеграцията на бежанците от Близкия Изток и бежанците от Украйна.

3. Обхват и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд включва увод, четири глави и заключение. Общата преценка на обема, структурата и използваната библиография е положителна и съответства на нормативните изисквания относно получаването на образователна и научна степен „доктор”.

При написването на дисертационния труд авторът Д. Аргирова използва приемлив за научно изследване стил и език на изложение. Обемът и инструментариумът на изследвания проблем са напълно достатъчни и обективно обосновани. Използваните научни разработки на други автори са представени с нужното позоваване.

Представеният автореферат отговаря на всички формални изисквания и отразява в достатъчна степен логиката и всеобхватността на изследвания проблем.

Докторантката има публикувани седем публикации – статии и доклади, публикувани в сборници от международни и национални конференции, в които са разработени различни проблеми по тематиката на дисертацията. В научните публикации са отразени в пълнота различни аспекти от процесите на закрила и интеграция на бежанците.

Публикацията „Protection and Care for Refugee Children in the Republic of Bulgaria“, публикувана в сборник с научни трудове на РУ, т. 57, 2018 г., е цитирана в доклад със заглавие „Legal Frame of Protection and Integration of Refugees according to Bulgarian Legislation“ с автори Елица Вълчева-Куманова и Валерия Горнячка-Георгиева на Деветата международна конференция на Института за правни и икономически изследвания „Juridica Prima“ в Охрид, РСМ, проведена на 12-13 май 2023 г.

4. Обща аналитична характеристика на дисертационния труд

Д. Аргирова има добра академична подготовка, умение да аргументира и поддържа своите тези. Положително впечатление прави боравенето с подходящ научен понятиен апарат, както и познаването на нормативните решения в различни области на правото.

Дисертационното изследване се основава на анализ на източниците на закрилата на бежанците в международен и национален аспект. Анализът на типовете закрила и правния статус на лицата, търсещи социална закрила е завършен и дава методологична основа на изследването на проблематиката. Изследвано е съдържанието на основните нормативни актове за работата с

бежанците. Специално внимание е отделено на изследването на закрилата на децата бежанци като особена категория лица, предвид уязвимостта и специалните потребности, с които се характеризират и отделните категории деца бежанци.

Д. Аргирова изследва процедурите на българското и международното право при предоставяне на различните типове закрила в контекста на защитата на правата на различните групи уязвими лица. Същевременно тя се фокусира върху процеса на интегриране на бежанците в Република България. Подходът, избран от докторантката е да изследва интеграцията на бежанците едновременно като показател за демократичност на обществото и като индикатор за развитието и утвърждаването на човешките права и свободи. Д. Аргирова проследява етапите от интеграционния процес на лицата, получили бежански или хуманитарен статут. Отделено е особено внимание на интеграцията на децата.

Особено внимание заслужават резултатите от изследването на процесите на приемане и интеграция на бежанците в Република България, които представляват съдържанието на последната глава. Чрез прилагане на количествения метод “анкета” са изследвани обществените нагласи на българското общество към процесите на закрила и интеграция на бежанците от Близкия Изток и бежанците от Украйна в Република България.

5. Научни приноси на кандидата

Дисертационният труд има практическо-приложен характер и направените в него препоръки могат да бъдат използвани за основа на разработването на нови политики за интеграция. В настоящото изследване са обединени научни разработки, а на база на изводите от анализа на получената информация, са предложени мерки за създаване на устойчив и усъвършенстван модел на закрила и социална интеграция на бежанците в Република България.

Оценката на заявените научни приноси е положителна. Д. Аргирова демонстрира творческа способност да систематизира, надгражда, проучва и проблематизира. Същевременно в дисертацията намират отражение различните положителни практики от нейната работа като адвокат с бежанци и техните семейства.

Чрез настоящата рецензия се потвърждават следните научни приноси в дисертационния труд:

1. От извършения критичен анализ в изследователския труд, се установи, че българските институции сравнително добре си взаимодействат по отношение на закрилата на бежанците и тяхната социална интеграция. Подкрепям извода, че е необходимо да се подобри комуникацията и взаимодействието между отделните институции, ангажирани с проблемите на интеграция на бежанците в Република България.

2. В изследването се доказва обективната необходимост от ресурсно обезпечаване на държавните органи, които са ангажирани с предоставяне на закрила, както и съдействие в интеграцията на бежанците. Изграждането на качествен и мотивиран капацитет от специалисти - лични лекари, учители, адвокати, социални работници, психолози - е изключително важна мярка в изграждането на успешна интеграционна политика.

3. Правилна е констатацията, че следва да се допълни и измени Закона за убежището и бежанците, които да гарантират правата на непридружените деца бежанци с временна закрила.

4. Извършеният анализ по отношение на достъпа до здравеопазване на бежанците установи, че същият е сравнително затруднен. Обоснована е необходимостта за целенасочена работа в сферата на здравеопазването, като бъдат назначавани медиатори, които говорят съответния език на бежанците от двете групи.

5. Във връзка с не достатъчно добре развитата интеграционна политика на Република България по отношение подпомагането на бежанците за изучаването на български език, е предложено да бъдат организирани достатъчен брой достъпни курсове по български език за двете групи бежанци с цел преодоляване на езиковата бариера и по-бързото им адаптиране във всеки един от секторите на интеграция.

6. Идентифициран е проблем с намирането на подходящо настаняване при нормални условия за живот

7. В хода на изследването е установено, че закрилата на децата бежанци в Република България предполага участието им в дейности, които да им помогнат да се справят с преживяна травма, насилие, загуба или смърт на близки и роднини, или адаптационни трудности, които изпитват. Прави се обосновано предложение да бъдат разработени проекти и програми за социални и образователни дейности за децата бежанци с активното участие на доброволчески организации, които да са съобразени с възрастта, социалния опит и потребностите на децата.

8. Проведеното емпирично социологическо изследване, чрез количествения метод “анкета”, дава възможност да се разкрият нагласите и отношението на респондентите към приемане в обкръжението си на бежанците от Близкия Изток и Украйна, което е ключов фактор в процеса към успешна интеграция. Материалите от изследването могат да послужат като информационна база за последващи социални и научни изследвания.

Критични бележки и препоръки

Препоръчвам на докторантката да продължи да проявява активност в популяризирането и придобиването на гласност на неговите идеи и предложения за законови промени, като използва възможностите на научни форуми.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен пълно, задълбочено и на необходимото научно равнище и удовлетворява изискванията на чл. 6, ал. 3 от *Закона за развитие на академичния състав на Република България*. Изпълнени са минималните национални изисквания относно процедурата за придобиване на ОНС „доктор“ по чл. 2б, ал. 2 и 3 и чл. 12, ал. 3 на ЗРАСРБ.

Предвид горепосоченото, формирам ПОЛОЖИТЕЛНА оценка за дисертационния труд на тема „Закрила и социална интеграция на бежанците в Република България“, като предлагам на уважаемото жури да присъди на **Десислава Младенова Аргирова** образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма “Социална работа, психологически изследвания и социална политика”, професионално направление „Социални дейности“.

01.06.2023 г.

Рецензент:
(доц. д-р Елица Вълчева-Куманова)

REVIEW

by assoc. prof. Elitsa Valcheva-Kumanova, PhD
of dissertation "PROTECTION AND SOCIAL INTEGRATION OF
REFUGEES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA"
of Desislava Mladenova Argirova
for the acquisition of the educational and scientific degree "doctor"
in the doctoral program "Social work, psychological research and social
policy", professional direction "Social activities",
PhD student at the Department of Social and Legal Sciences
Technical University Varna

The Rector of the Technical University - Varna through order No. 264/24.04.2023 has designated myself as a reviewer of the dissertation work "Protection and social integration of refugees in the Republic of Bulgaria" with author Desislava Mladenova Argirova, PhD student at the Department of "Social and law sciences". After acquaintance with the dissertation and the list of publications presented by the doctoral student, I assume the following conclusion - the presented scientific production corresponds to the minimum national requirements under Art. 2b, para. 2 and 3 of Law of the development of the academic staff of the Republic of Bulgaria.

1. Relevance and significance of the dissertation work

The relevance and significance of the scientific research is predetermined by the following findings. In the Bulgarian legal theory is necessary to be created a comprehensive concept regarding the protection and social integration of refugees, due to the lack of comprehensive scientific development of the problem. The significance of the dissertation work is determined by the fact that there is no monographic study dedicated to the issues concerning the specifics of social protection and its legal frame. The comprehensive study of the issues related to the nature and operation of social protection allows for a more complete and qualitative clarification of the related theoretical and practical problems and the generation of scientific and scientific-applied conclusions that will be useful for improving the legislation and for more quality law enforcement.

It is evident from the bibliographic reference that D. Argirova has studied the current literary sources in the Bulgarian theory, as well as the current legal framework for the protection and integration of refugees, as well as the practice of various state bodies that are involved in guaranteeing the rights of refugees. The dissertation research would be enriched if it contained an exploration of the idea of protection based on the right of asylum.

2. Methodology of the dissertation research

The dissertation is revealed on the basis of a comprehensive and systematic analysis of the social protection of refugees when applying the principles of national and international law.

The object of research of the dissertation work is the legal status of persons seeking and receiving protection in the Republic of Bulgaria, who come into contact with the institutions competent to apply international law and national legislation, as well as with Bulgarian citizens who, to varying degrees, exhibit/or not show a positive attitude towards the possibility of their integration.

The subject of this dissertation is the practice of the protection and social integration of refugees in the Republic of Bulgaria in the period 2013 - 2022. The dissertation shows an excellent knowledge of the legal theory relevant to the subject of the study. The theoretical basis of the study is based on the analysis and summary of scientific developments in the field concerning the effect of normative legal acts over time. In the dissertation have been examined numerous decisions of the Supreme Court, the Supreme Court of Cassation, the Constitutional Court, the Court of the European Union and a number of appeal courts in cases related to the subject under consideration.

The overall objective of the dissertation work is to make a theoretical analysis of the conditions for granting protection and the possibilities for social integration of refugees in the Republic of Bulgaria as part of the countries forming the external border through a scientific analysis of the current legislation, judicial practice, theoretical works and empirical material of the European Union; to make a critical analysis of the legal framework in force in our country, regulating international and temporary protection, as well as the social integration of persons seeking and receiving protection; to identify problem areas and to formulate proposals for changes in the current legislation. D. Argirova faces the challenge of summarizing, systematizing, and analyzing the scientific and practical information on the protection and integration of refugees in the Republic of Bulgaria and researching public attitudes regarding the integration of refugees from the Middle East and refugees from Ukraine.

3. Scope and structure of the dissertation work

The dissertation study includes an introduction, four chapters and a conclusion. The overall assessment of the volume, structure and bibliography used is positive and corresponds to the normative requirements regarding the obtaining of the educational and scientific degree "doctor".

When writing the dissertation, the author D. Argirova uses a style and language of presentation acceptable for scientific research. The volume and instrumentation of the investigated problem are completely sufficient and objectively justified. The used scientific developments of other authors are presented with the necessary reference.

The submitted abstract meets all formal requirements and sufficiently reflects the logic and comprehensiveness of the researched problem.

The doctoral student has published seven publications - articles and reports published in collections of international and national conferences, in which various problems related to the subject of the dissertation have been developed. Various aspects of the processes of protection and integration of refugees are fully reflected in the scientific publications.

The publication "Protection and Care for Refugee Children in the Republic of Bulgaria", published in the collection of scientific works of the Republic of Bulgaria, item 57, 2018, is cited in a report entitled "Legal Frame of Protection and Integration of Refugees according to Bulgarian Legislation " with authors Elitsa Valcheva-Kumanova and Valeria Gornyachka-Georgieva at the Ninth International Conference of the Institute for Legal and Economic Research "Iuridica Rrima" in Ohrid, RSM, May 12-13, 2023.

4. General analytical characteristics of the dissertation work

D. Argirova has good academic training, ability to argue and support her theses. A positive impression is made by handling an appropriate scientific conceptual apparatus, as well as knowledge of normative decisions in various areas of law.

The dissertation research is based on an analysis of the sources of refugee protection in an international and national perspective. The analysis of the types of protection and the legal status of persons seeking social protection has been completed and provides a methodological basis for the study of the issue. The content of the main normative acts on working with refugees has been studied. Special attention is paid to the study of the protection of refugee children as a special category of persons, given the vulnerability and special needs that characterize individual categories of refugee children.

D. Argirova researches the procedures of Bulgarian and international law in granting different types of protection in the context of protecting the rights of different groups of vulnerable persons. At the same time, she focuses on the process of integration of refugees in the Republic of Bulgaria. The approach chosen by the doctoral student is to study the integration of refugees both as an indicator of democratic society and as an indicator of the development and affirmation of human rights and freedoms. D. Argirova follows the stages of the integration process of persons who have received refugee or humanitarian status. Special attention is paid to the integration of children.

The results of the study of the processes of reception and integration of refugees in the Republic of Bulgaria, which represent the content of the last chapter, deserve special attention. By applying the quantitative "survey" method, the public attitudes of Bulgarian society towards the processes of protection and integration of refugees from

the Middle East and refugees from Ukraine in the Republic of Bulgaria were investigated.

5. Scientific contributions of the candidate

The dissertation work has a practical-applied character and the recommendations made in it may be used as a basis for the development of new integration policies. In the present research, scientific studies have been combined, and based on the conclusions of the analysis of the received information, measures have been proposed to create a sustainable and advanced model of protection and social integration of refugees in the Republic of Bulgaria.

The evaluation of the claimed scientific contributions is positive. D. Argirova demonstrates a creative ability to systematize, build, research and problematize. At the same time, the dissertation reflects the various positive practices from her work as a lawyer with refugees and their families.

The present review confirms the following scientific contributions in the dissertation:

1. From the critical analysis carried out in the research work, it was established that the Bulgarian institutions interact relatively well with regard to the protection of refugees and their social integration. I support the conclusion that it is necessary to improve communication and interaction between the individual institutions involved in the problems of integration of refugees in the Republic of Bulgaria.

2. The research proves the objective necessity of providing resources to the state bodies that are engaged in providing protection, as well as assistance in the integration of refugees. Building a quality and motivated capacity of specialists - GPs, teachers, lawyers, social workers, psychologists - is an extremely important measure in building a successful integration policy.

3. The finding is correct that the Asylum and Refugee Act should be supplemented and amended to guarantee the rights of unaccompanied refugee children with temporary protection.

4. The analysis carried out regarding access to health care for refugees found that it is relatively difficult. The need for targeted work in the field of health care is justified, by appointing mediators who speak the respective language of the refugees from both groups.

5. In connection with the insufficiently well-developed integration policy of the Republic of Bulgaria in terms of assisting refugees in learning the Bulgarian language, it is proposed to organize a sufficient number of accessible Bulgarian language courses for both groups of refugees in order to overcome the language barrier and more their rapid adaptation in each of the sectors of integration.

6. A problem has been identified with finding suitable accommodation under normal living conditions

7. In the course of the research, it was established that the protection of refugee children in the Republic of Bulgaria presupposes their participation in activities to help them deal with trauma, violence, loss or death of loved ones and relatives, or adaptation difficulties they experience . A reasoned proposal is made to develop projects and programs for social and educational activities for refugee children with the active participation of voluntary organizations, which are tailored to the age, social experience and needs of the children.

8. The conducted empirical sociological research, through the quantitative "survey" method, makes it possible to reveal the attitudes and attitudes of the respondents towards accepting refugees from the Middle East and Ukraine in their environment, which is a key factor in the process towards successful integration. The research materials can serve as an information base for subsequent social and scientific research.

Critical notes and recommendations

I recommend that the PhD student should continue to be active in promoting and gaining visibility of his ideas and proposals for legal changes, using the opportunities of scientific forums.

CONCLUSION

The dissertation submitted for review has been developed integrally, thoroughly and at the required scientific level and meets the overall requirements of art. 6, para. 3 of the Law of the development of the academic staff of the Republic of Bulgaria and also the minimum national requirements regarding the procedure for acquiring the ons "doctor" under art. 2b, para. 2 and 3 and art. 12, para. 3 of the cited legal act.

As a reviewr I form a positive evaluation for the dissertation work on the topic "Protection and social integration of refugees in the Republic of Bulgaria" and I propose to the jury to award Desislava Mladenova Argirova the educational and scientific degree "doctor" in the doctoral program "Social work, psychological research and social policy", professional direction "Social activities".

June 1st 2023

Reviewer:
(Assoc. prof. Elitsa Valcheva-Kumanova)